

Socio-demografska obilježja obiteljskih gospodarstava u Istarskoj županiji

Anita Silvana Ilak Peršurić, Aldo Milotić, Milan Oplanić

Institut za poljoprivredu i turizam, C. Huguesa 8, 52460 Poreč, Hrvatska (anita@iptpo.hr)

primljeno: rujan 2000.

SAŽETAK

Članovi kućanstva na obiteljskom gospodarstvu imaju dvovrsnu ulogu: upravljaju ukupnim proizvodnim procesom u kojemu sudjeluju i kao fizička radna snaga. Stoga se može reći da su članovi obitelji najvažniji čimbenik proizvodnje, budući da planira, organizira i razvija proizvodnju, istražuje i osvaja tržište, te odlučuje o načinu korištenja materijalnih dobara i prava gospodarstva. Cilj rada bio je istražiti kretanje broja poljoprivrednog stanovništva na području Istarske županije, te utvrditi njegovu dobnu, obrazovnu i strukturu zaposlenosti. Nadalje, utvrđena je korelacija između ovih podataka i posjeda pojedinih proizvodnih resursa, te poljoprivredne proizvodnje. Izvori podataka su statistički godišnjaci, popisi stanovništva i vlastito istraživanje. U obradi podataka korištene su metode obrade statističkog niza, analiza korelacije i analiza vremenskih serija. Rezultati istraživanja pokazuju da nije utvrđena statistički značajna veza između veličine i sastava kućanstva s obujmom i strukturom poljoprivredne proizvodnje na pripadajućem gospodarstvu.

Ključne riječi: obiteljsko gospodarstvo, poljoprivredno stanovništvo

UVOD

Podaci o stanovništvu od iznimne su važnosti, pogotovu u sustavu obiteljskoga gospodarenja, budući da bez spoja članova kućanstava (obitelji) i materijalnih resursa (gospodarstva) obiteljska poljoprivredna proizvodnja ne može postojati. Može se reći da je obitelj najvažniji čimbenik proizvodnih snaga, budući da je jedino sposobno organizirati i dalje razvijati sve faze cjelokupnog reprodukcijanskog ciklusa. Obitelj se pojavljuje kao izvor radne snage, a istovremeno i kao potrošač vlastitih proizvoda.

METODE RADA I VRELA PODATAKA

Temeljna metoda rabljena za prikupljanje podataka bila je anketna metoda. Osnovni skup sadržavao je obiteljska poljoprivredna gospodarstva Istarske županije (prema popisu stanovništva iz 1991. g). Uzorak anketiranih gospodarstava bio je $n=322$. U obradi podataka korištene su metode obrade statističkog niza, analiza korelacije, analiza vremenskih serija i analiza statističkog niza.

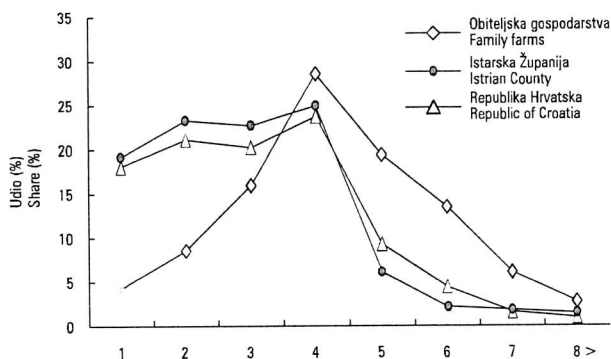
Korištena su i vrela sekundarnih podataka: statistički godišnjaci, popisi stanovništva, te literatura domaćih i stranih autora.

REZULTATI I DISKUSIJA

Poljoprivredno stanovništvo Istarske županije

Prema statističkim podacima, 1991. godine na prostoru Istarske županije bilo je 640 naselja od kojih 18 s više od 1.000 stanovnika. U gradovima i naseljima s više od 1.000 stanovnika, živjelo je ukupno 130.063 stanovnika ili 63,6%. U manjim naseljima na prostoru koji pokrivaju poljoprivredne i šumske površine, a koje zauzima 95% (2.676 km²) ukupne kopnene površine živjelo je 74.283 stanovnika ili 36,4% ukupnog broja. Gustoća naseljenosti tako izraženog ruralnog prostora je oko 27,7 stanovnika po km². Prvi popis stanovništva u Istri obavljen je 1841. godine kada je u Istri živjelo 101.774 stanovnika, od čega je 83.455 ili 82% bilo poljoprivredno.

Grafikon 1 Kućanstva prema broju članova
Graph 1 Household according to number of members

Izvor: Anketa, SLJHŽ-93 - Source: Survey, SLJHŽ-93

Tijekom dvadesetog stoljeća na prostoru današnje Istarske županije događale su se značajne promjene u kretanju broja ukupnog, a posebice poljoprivrednog i aktivnog poljoprivrednog stanovništva, kao posljedica brojnih političkih i društveno-ekonomskih promjena (Tablica 1).

Velik udio poljoprivrednog stanovništva u razdoblju prije Drugog svjetskog rata ukazuje na pretežito agrarnu strukturu istarskog gospodarstva. U tom je razdoblju, zbog niske produktivnosti u poljoprivrednoj djelatnosti, poljoprivredno stanovništvo, osim glavnog proizvođača, bilo i najveći potrošač poljoprivrednih proizvoda. Nakon Drugog svjetskog rata došlo je do migracije radne snage u propulzivnije privredne djelatnosti u prvom redu industriju, a tijekom sedamdesetih i u turizam. U razdoblju od 1953. do 1991. godine prosječna godišnja stopa smanjenja poljoprivrednog stanovništva iznosila je 4,81%, a najintenzivnije smanjenje bilo je u dekadi od 1971. do 1981. godine s prosječnom godišnjom stopom smanjenja od 10,61%. To je razdoblje najvećeg odljeva stanovništva iz ruralnog prostora Istre i istovremenog rasta priobalnih gradova. Koeficijent agrarne gustoće, odnosno broj stanovnika po hektaru obradive površine povećavao se od 1,71 u 1953. godini do 2,54 u 1991. godini. U istom razdoblju prosječna obradiva površina po poljoprivrednom stanovniku povećala se sa 1,30 ha na 11,46 ha. Prema spolnoj strukturi (Tablica 2) u poljoprivrednom je stanovništvu veći udio muškaraca, nego što je to u ukupnom stanovništvu Županije (48,6%). Razlika u spolnoj strukturi još je veća kod aktivnog poljoprivrednog stanovništva, budući da je na razini Istarske županije udio muškaraca 56,1% u ukupno aktivnom stanovništvu.

Dobna, spolna, obrazovna i struktura uposlenosti stanovništva na obiteljskim gospodarstvima

Analizom podataka prikupljenih anketiranjem obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Istarske županije (n=322) dobiveni su rezultati koje se iznose u nastavku rada.

Prosječan broj članova po kućanstvu značajno je veći od prosjeka za cijelu Istarsku županiju gdje on iznosi 2,88 članova, kao i od Republičkog prosjeka (3,10 članova), dok u zastupljenosti po pojedinim dobnim grupama ne postoje značajne razlike.

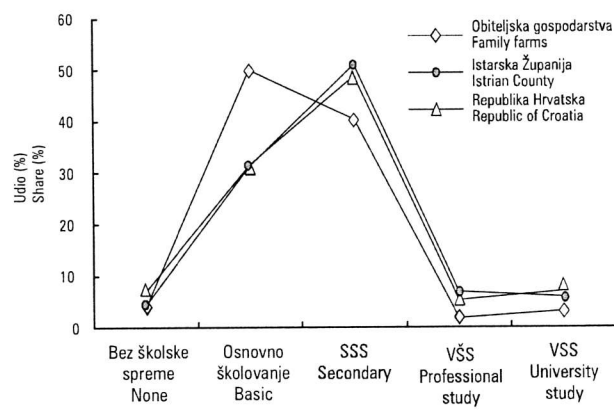
Usporedbom veličine kućanstva anketiranih poljoprivrednih gospodarstava s prosječnim gospodarstvom Istarske županije i Republike Hrvatske (Grafikon 1) vidi se da je kod obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji veći udio kućanstava sa četiri i više članova.

Udio stanovništva koje živi u gospodarstvima veličine do 5 ha ukupnog zemljišta (Tablica 4) veći je na razini Hrvatske (82,5% od ukupnog na obiteljskim gospodarstvima) nego u Istarskoj županiji (65,58%), što je i razumljivo, budući da je i udio tih gospodarstava u ukupnom broju na razini Hrvatske veći (84,6% naspram 70,4% u Istarskoj županiji).

Statistički značajne veze između broja članova kućanstava i posjeda zemljišta, broja goveda, ovaca i svinja vrlo su slabe (Tablica 5), ali imaju značaj kod međusobnih uspoređivanja.

Najjača korelacija postoji s površinom obradivih oranica, a korelacija s površinom neobrađenih oranica je negativna. Iz toga se može izvući zaključak, da

Grafikon 2 Obrazovna struktura stanovništva
Graph 2 Education of the population

Izvor: Anketa, SLJHŽ-93 - Source: Survey, SLJHŽ-93

Tablica 1 Kretanje ukupnog i radnoaktivnog stanovništva Istarske županije od 1936. do 1991. godine
 Table 1: Changes in total and active population in Istrian County 1936-1991

Kategorija stanovništva Population	Godina – Year					Indeks – Index 1991. (1936.=100)	
	1936.	1953.	1961.	1971.	1981.		1991.
Ukupno – Total	228.420	175.094	176.838	175.199	188.332	204.346	89,5
Ukupno aktivno Active	127.522	73.210	74.897	71.013	82.876	91.175	71,5
Udio aktivnog u ukupnom (%) Active in total (%)	55,8	41,8	42,4	40,5	44,0	44,6	
Poljoprivredno – Agricultural	143.905	78.442	59.240	36.967	12.043	7.030	4,9
Udio poljoprivrednog u ukupnom (%) Agricultural in total (%)	63,00	44,80	33,50	21,10	6,39	3,44	
Aktivno poljoprivredno Agricultural active	76.629	32.832	25.081	14.987	6.418	3.888	5,1
Udio aktivnog poljoprivrednog u ukupnom aktivnom (%) Agricultural active in total active (%)	60,09	44,85	33,49	21,11	7,74	4,26	

Izvor - Source: SLJHŽ-93.

kućanstvo s većim brojem članova posjeduje više obradivog zemljišta, te da ima manje neobrađenih oranica. U odnosu na stočni fond, najjača je korelacija broja članova kućanstva s brojem goveda, zatim s brojem svinja, a najslabija s brojem ovaca. To se može dovesti u vezu s tehnologijom uzgoja stoke na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji, gdje najviše ljudskog rada zahtijeva govedarska, a najmanje ovčarska proizvodnja.

Analiza obrazovne strukture anketiranih kućanstava. (Tablica 6) pokazuje da 3,64% ukupno anketiranih članova nema osmogodišnje obrazovanje. S obzirom da su svi članovi kućanstva obuhvaćeni izračunom u kategoriju "Manje od osmogodišnje škole" uračunati i svi mlađi od 14 godina čije je osmogodišnje školovanje još u tijeku. Udio stanovništva starijeg od 14 godina s nižom školskom spremom od osmogodišnje, izračunat je tako, da se od ukupnog udjela (19,44%) oduzeo udio stanovništva mlađeg od 14 godina (15,8% - Tablica 3). U grafičkom prikazu (Grafikon 2) vidi se odnos između skupina stanovništva različite školske spreme u Republici Hrvatskoj, Istarskoj županiji i na anketiranim obiteljskim gospodarstvima.

Tako je primjetan gotovo istovjetan udio stanovnika bez školske spreme (između 5 i 7%) u sva tri uspoređivana područja. Značajnije razlike javljaju se kod udjela u osnovnom školovanju koje ima završeno 50% ukupnog stanovništva na obiteljskim gospodarstvima nasuprot udjelu od oko 30% u ostalim uspoređivanim područjima. Povezano s tim, obiteljska gospodarstva imaju oko 10% manje stanovništva sa srednjom

spremom, oko 5% manje s višom i oko 4% manje stanovništva s visokom spremom. Te razlike posljedica su niske školske spreme starijih članova obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Razlozi tome leže u lošijim materijalnim mogućnostima, potrebi za pomoći djece u poljoprivrednim radovima, shvaćanju da školska sprema nije potrebna za bavljenje poljoprivredom i sl.

Tablica 2 Struktura poljoprivrednog stanovništva prema radnoj aktivnosti u Istarskoj županiji 1991. godine
 Table 2: Composition of agricultural population according to working activity in Istrian County 1991

Opis Category	Broj Number	Udio (%) Share (%)
Poljoprivredno stanovništvo Agricultural population	7.030	100,0
- od toga muškarci - of which male	4.100	58,3
Aktivno poljoprivredno Active agricultural population	3.888	100,0
- od toga muškarci - of which male	3.108	79,9
Udržavano poljoprivredno Dependent agricult. population	3.142	
Od toga – Of which		
- žene - female	2.150	68,4
- učenici osnovne škole - in primary school	800	25,5
- učenici srednje škole i studenti - in secondary school and students	412	13,1

Izvor - Source: SLJHŽ-93

Tablica 1 Kretanje ukupnog i radnoaktivnog stanovništva Istarske županije od 1936. do 1991. godine
 Table 1: Changes in total and active population in Istrian County 1936-1991

Kategorija stanovništva Population	Godina – Year					Indeks – Index 1991. (1936. = 100)	
	1936.	1953.	1961.	1971.	1981.		1991.
Ukupno – Total	228.420	175.094	176.838	175.199	188.332	204.346	89,5
Ukupno aktivno Active	127.522	73.210	74.897	71.013	82.876	91.175	71,5
Udio aktivnog u ukupnom (%) Active in total (%)	55,8	41,8	42,4	40,5	44,0	44,6	
Poljoprivredno – Agricultural	143.905	78.442	59.240	36.967	12.043	7.030	4,9
Udio poljoprivrednog u ukupnom (%) Agricultural in total (%)	63,00	44,80	33,50	21,10	6,39	3,44	
Aktivno poljoprivredno Agricultural active	76.629	32.832	25.081	14.987	6.418	3.888	5,1
Udio aktivnog poljoprivrednog u ukupnom aktivnom (%) Agricultural active in total active (%)	60,09	44,85	33,49	21,11	7,74	4,26	

Izvor - Source: SLJHŽ-93.

kućanstvo s većim brojem članova posjeduje više obradivog zemljišta, te da ima manje neobrađenih oranica. U odnosu na stočni fond, najjača je korelacija broja članova kućanstva s brojem goveda, zatim s brojem svinja, a najslabija s brojem ovaca. To se može dovesti u vezu s tehnologijom uzgoja stoke na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji, gdje najviše ljudskog rada zahtijeva govedarska, a najmanje ovčarska proizvodnja.

Analiza obrazovne strukture anketiranih kućanstava. (Tablica 6) pokazuje da 3,64% ukupno anketiranih članova nema osmogodišnje obrazovanje. S obzirom da su svi članovi kućanstva obuhvaćeni izračunom u kategoriju "Manje od osmogodišnje škole" uračunati i svi mlađi od 14 godina čije je osmogodišnje školovanje još u tijeku. Udio stanovništva starijeg od 14 godina s nižom školskom spremom od osmogodišnje, izračunat je tako, da se od ukupnog udjela (19,44%) oduzeo udio stanovništva mlađeg od 14 godina (15,8% - Tablica 3). U grafičkom prikazu (Grafikon 2) vidi se odnos između skupina stanovništva različite školske spreme u Republici Hrvatskoj, Istarskoj županiji i na anketiranim obiteljskim gospodarstvima.

Tako je primjetan gotovo istovjetan udio stanovnika bez školske spreme (između 5 i 7%) u sva tri uspoređivana područja. Značajnije razlike javljaju se kod udjela u osnovnom školovanju koje ima završeno 50% ukupnog stanovništva na obiteljskim gospodarstvima nasuprot udjelu od oko 30% u ostalim uspoređivanim područjima. Povezano s tim, obiteljska gospodarstva imaju oko 10% manje stanovništva sa srednjom

spremom, oko 5% manje s višom i oko 4% manje stanovništva s visokom spremom. Te razlike posljedica su niske školske spreme starijih članova obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Razlozi tome leže u lošijim materijalnim mogućnostima, potrebi za pomoći djece u poljoprivrednim radovima, shvaćanju da školska sprema nije potrebna za bavljenje poljoprivredom i sl.

Tablica 2 Struktura poljoprivrednog stanovništva prema radnoj aktivnosti u Istarskoj županiji 1991. godine
 Table 2: Composition of agricultural population according to working activity in Istrian County 1991

Opis Category	Broj Number	Udio (%) Share (%)
Poljoprivredno stanovništvo Agricultural population	7.030	100,0
- od toga muškarci - of which male	4.100	58,3
Aktivno poljoprivredno Active agricultural population	3.888	100,0
- od toga muškarci - of which male	3.108	79,9
Udržavano poljoprivredno Dependent agricult. population	3.142	
Od toga – Of which		
- žene - female	2.150	68,4
- učenici osnovne škole - in primary school	800	25,5
- učenici srednje škole i studenti - in secondary school and students	412	13,1

Izvor - Source: SLJHŽ-93

Tablica 3 Broj članova domaćinstva, dobna i spolna struktura na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji u 1998. godini
Table 3 Number, age and sex of household members on family farms in Istrian County 1998

Promatrana veličina Item	Parametar – Parameter		
	Aritmetička sredina Mean	Koeficijent varijacije Variation	Koeficijent asimetrije Skewness
Broj obitelji u kućanstvu Families in household	1,51	0,41	0,88
Broj članova u kućanstvu Household members	4,31	0,38	0,24
Od toga muškaraca Of which male	2,21	0,46	0,42
Starosna struktura Age classes	Udio Share		
- mlađi od 14 god. - less than 14 years	0,68	15,8%	1,34
- od 14 - 60 god. - 14 to 60 years	2,74	63,6%	0,47
- stariji od 60 - more than 60 years	0,88	20,4%	1,01

Izvor: Anketa - Source: Survey

Tablica 4 Struktura stanovništva prema veličini gospodarstava
Table 4 Population according to farm size

Područje – Area (%)	Grupe gospodarstava obzirom na ukupno zemljište Farm size classes (ha)				
	do 1,00	1,01 – 3,00	3,01 – 5,00	5,00 – 8,00	> od 8,01
Hrvatska Croatia	33,10	33,90	15,50	10,90	6,50
Istarska županija Istrian County	31,34	21,43	12,81	13,30	21,10

Izvor - Source: SLJHŽ-93

Tablica 5 Korelacije broja članova kućanstava i poljoprivrednih resursa
Table 5 Correlation of household size and farm resources

Proizvodni resurs Resource	Koeficijent korelacije Correlation coefficient
Obradive površine – Arable land	0,26
Zapuštene oranice – Uncultivated land	-0,05
Broj goveda – Number of cattle	0,22
Broj ovaca – Number of sheep	0,07
Broj svinja – Number of pigs	0,15

Izvor: Anketa - Source: Survey

Uposlenost poljoprivrednog stanovništva

Jedna od posebnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je u tome da u poslovima na gospodarstvu angažira sve svoje članove. Svaki član kućanstva (domaćica, djeca, stariji, članovi u radnom odnosu izvan gospodarstva) pridonose svojim radom proizvodnji na gospodarstvu. Međutim, analize i usporedbe u nastavku bit će usmjerene na područja stvarnog zanimanja (izučene struke) i stvarne zaposlenosti (ostvarenog radnog odnosa) prema Jedinствenoj klasifikaciji djelatnosti. Kao radno aktivno stanovništvo ovdje je uzeta cjelokupna populacija u dobi između 15 i 60 godina.

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine od ukupnog aktivnog stanovništva na obiteljskim gospodarstvima u Republici Hrvatskoj (794.574), 28,1% radilo je u poljoprivredi, 61,9% u drugim djelatnostima, a preostalih 10% u inozemstvu. Aktivno poljoprivredno stanovništvo činilo je 12,2% ukupnoga aktivnog stanovništva. Više od 70% seljačkih kućanstava nije imalo radno aktivnoga člana zaposlenog na gospodarstvu, a imalo je u vlasništvu 53% korištenih poljoprivrednih površina (Žutinić, Đ. 1996.).

Prema podacima dobivenim anketiranjem, udio radno aktivnih članova je 63,6% od ukupnog broja članova poljoprivrednih kućanstava. Od ukupnog broja radno aktivnih njih 29,8% radi isključivo na gospodarstvu. U Istarskoj županiji je 44,6% radno aktivnih stanovnika od ukupnog broja, dok aktivnih poljoprivrednika ima tek 4,26% od ukupno aktivne populacije stanovništva.

Udjeli ukupnog i radno aktivnoga broja članova kućanstava po grupama gospodarstava obzirom na veličinu posjeda (površinu ukupnog zemljišta) prikazani su u Tablici 7.

Rezultati pokazuju da je raspoređenost aktivnih članova po razredima gospodarstava u Istarskoj županiji slična raspoređenosti ukupnog broja stanovništva (Tablica 4). Najveća gospodarstva imaju prosječno i najviše aktivnih članova. Smanjenjem veličine gospodarstava smanjuje se i prosječan broj ukupno aktivnih članova u njima. Prosječno po kućanstvu dolazi 0,806 (29,42%) aktivnih članova koji su zaposleni na vlastitom gospodarstvu. Analizirano po grupama gospodarstava primjetno je da broj članova raste povećanjem poljoprivrednih površina u posjedu gospodarstva u čemu je, međutim, izuzetak najmanji prosjek u grupi veličine 3,01-5,00 ha. Udio zaposlenih na gospodarstvu u ukupno zaposlenima najveći je u najvećoj veličinskoj

Tablica 6 Obrazovna struktura članova kućanstava na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji u 1998. godini

Table 6 Education of family farm members in Istrian county 1998

Školska sprema Formal education	Parametar – Parameter				
	Aritmetička sredina Mean	Udio Share %	Koeficijent varijacije Variation	Koeficijent asimetrije Skewness	Mod Mode
Manje od osmogodišnje škole Less than 8 years	0,81	19,47	1,20	0,94	0
Osmogodišnja škola Basic school (8 y.)	1,75	42,06	0,66	0,18	2
SSS Secondary school	1,42	33,96	0,75	0,64	1
VŠS Professional study	0,07	1,71	3,62	3,36	0
VSS University study	0,12	2,80	3,09	3,22	0

Izvor: Anketa - Source: Survey

grupi (32,68%), a najmanji je u gospodarstvima veličine od 3,01-8,00 ha vlastitog zemljišta. Bez ijednog aktivnog člana u kućanstvu ima 6,62% ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava. Najviše takvih gospodarstava (11,67%) ima među gospodarstvima veličine 1,01-3,00 ha vlastitog zemljišta i dalje njihov udio opada povećanjem gospodarstava. Najmanje ih ima u skupini gospodarstava do jednog hektara zemljišta.

U Tablici 5 prikazani su podaci o stručnoj naobrazbi članova anketiranih poljoprivrednih gospodarstava. Članovi stariji od 14 godina za koje se ne može utvrditi stručno područje, a to su uglavnom oni koji imaju samo osnovno ili niže školovanje, svrstani su u skupinu "poljoprivreda".

Tablica 7 Obilježja stanovništva na obiteljskim gospodarstvima prema veličini posjeda u Istarskoj županiji u 1998. godini

Table 7 Family farms' population according to farm size in Istrian County 1998

Kategorija stanovništva – Category	Grupe gospodarstava obzirom na ukupno zemljište (ha) Farm size classes (ha)					Ukupno - Total
	do 1,00	1,01 – 3,00	3,01 – 5,00	5,00 – 8,00	> od 8,01	
Radno aktivni članovi (%) Active working members	32,34	21,39	12,51	13,47	20,29	100,0
Prosječan broj aktivnih članova u domaćinstvu Average active members per household	2,60	2,55	2,67	2,75	2,93	2,74
Prosječan broj aktivnih zaposlenih na gospodarstvu Average active on the farm	0,705	0,741	0,439	0,716	0,958	0,806
Udio zaposlenih na gospodarstvu u ukupno aktivnim (%) Active farm workers in total active members (%)	27,10	29,07	16,44	26,05	32,68	29,42
Udio gospodarstava bez radno aktivnoga člana (%) Farms without active working member (%)	4,44	11,67	7,58	7,35	5,08	6,62

Izvor: Anketa - Source: Survey

Tablica 8 Djelatnost (vrsta obrazovanja) članova kućanstava na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji po pojedinim strukama u 1998. godini

Table 8 Profession of the family farm members in Istrian County 1998

Djelatnost – Profession in:	Parametar – Parameter				
	Aritmetička sredina Mean	Udio Share (%)	Koeficijent varijacije Variation	Koeficijent asimetrije Skewness	Udio gospodarstava u kojima se pojavljuje (%) Share of farms (%)
Poljoprivredna – Agriculture	1,61	43,95	0,79	0,60	77,04
Industrijske (kemijske, metalne, prehrambene itd.) Industry (chemistry, food processing etc.)	0,50	13,65	1,11	2,47	39,62
Društvene (ekonomske, pravo, prosvjeta) Social (economy, law, education)	0,24	6,61	2,16	2,23	20,13
Promet i trgovina – Trade and traffic	0,40	10,90	1,59	1,49	32,39
Ugostiteljstvo i turizam – Tourism and catering	0,23	6,27	2,32	2,65	18,55
Ostale – Other professions	0,64	18,61	1,80	0,53	33,35
Ukupno – Total	3,62	100,0			

Izvor: Anketa – Source: Survey

Tablica 9 Struktura uposlenosti aktivnih članova kućanstava na obiteljskim gospodarstvima u Istarskoj županiji u 1998. godini
Table 9 Employment on family farms in Istrian County 1998

Uposlenost - Employment	Aritmetička sredina Mean	Udio Share (%)	Udio gospodarstava u kojima se pojavljuje Farms (%)
Samo na gospodarstvu On the farm only	0,81	29,5	58,1
Vlastito trgovačko društvo Own trade company	0,03	0,01	2,5
Ostala trgovačka društva Other trade companies	1,01	36,73	63,9
Državna služba Government institution	0,32	11,64	25,3
Ostalo – Other	0,58	21,09	45,6
Ukupno – Total	2,75	100,0	

Izvor: Anketa – Source: Survey

Tablica 10 Struktura poljoprivrednih gospodarstava s obzirom na izvore prihoda

Table 10 Family farms according to income sources

Tip gospodarstva Farms according to main income sources	Share in %		
	Anketirana gospodarstva surveyed	Istarska županija Istrian County	Republika Hrvatska Croatia
Poljoprivredna Agricultural	15,56	3,73	14,21
Mješovita Mixed	54,60	8,06	16,58
Nepoljoprivredna Non-agricultural	29,52	87,35	64,46
Bez prihoda Without income sources	0,32	0,86	1,32

Izvor: Anketa – Source: Survey

Kod anketiranih članova obiteljskih gospodarstava značajno prevladava poljoprivredno obrazovanje, budući se je takvima izjasnilo 43,95% članova. Barem jednog takvog člana ima 77,04% gospodarstava. Iz Tablici 5 također je vidljivo da je najveći raspon broja članova, a povezano s tim i najveća asimetričnost za “ugostiteljstvo i turizam”, što znači da je u tom obrazovanju najveći broj članova istog gospodarstva. U skupini “ostalo” osim ostalih zanimanja, uključeni su srednjoškolci i studenti, budući da se u anketi za njih nije tražila vrsta dovršenog obrazovanja.

Mjesto zaposlenosti je bitna odrednica koja determinira obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo budući

da ona, s jedne strane određuje osnovne izvore prihoda, a s druge strane može utjecati na stupanj “profesionalnosti” s kojim se proizvodnja obavlja, odnosno kakav će značaj proizvodnja imati: da li robni i usmjeren prema tržištu ili prirodni, kojemu je osnovni cilj zadovoljenje vlastitih potreba.

Iz rezultata istraživanja (Tablici 9) može se vidjeti da 58,1% gospodarstava ima najmanje jednog aktivnog člana kojemu je poljoprivreda osnovna djelatnost. U kategoriji “ostalo” uključeni su i učenici i studenti.

Analizom korelacije između broja aktivnih članova zaposlenih u poljoprivredi i ukupnih obradivih površina dobiva se koeficijent 0,08, s brojem goveda koeficijent je 0,22 a s brojem svinja 0,20, što pokazuje da je statistička veza s obrađenošću zemljišnih površina i veličinom stočnog fonda vrlo slaba. Nadalje, 70,5% poljoprivrednih gospodarstava s aktivnim poljoprivrednicima posjeduje 69,2% ukupno obradivih, 70,3% ukupnih poljoprivrednih površina, 68,4% ukupnog broja grla goveda i 74,5% broja svinja, odnosno podjednako njihovoj zastupljenosti u ukupnom broju.

Iz Tablice 10 uočljivo je znatno odstupanje podataka o udjelu mješovitih i nepoljoprivrednih gospodarstava u ukupnom broju gospodarstava i to zbog različitih metodoloških pristupa. Naime, državna statistika koristila je kao osnovicu pri popisu mjesto zaposlenja članova kućanstva, dok je ovdje korišteno načelo načina stjecanja dohotka kućanstva. Prema navedenom načelu skupine obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja se u statističkoj terminologiji nazivaju “mješovita i nepoljoprivredna” uvrštena su u pluriaktivna gospodarstva.

ZAKLJUČAK

Stanovništvo na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima Istarske županije prošlo je kroz korjenite strukturne promjene, osobito izražene od četrdesetih godina, pa do kraja dvadesetog stoljeća. Zbog brojnih društveno-gospodarskih utjecaja, niske produktivnosti i dohodovnosti obiteljske poljoprivrede, došlo je do postupnog zapošljavanja stanovništva izvan gospodarstva, što je dovelo do smanjenja ukupnog i radno aktivnog poljoprivrednog stanovništva, te migracije iz ruralnih sredina prema priobalnim gradovima. Podaci prikupljeni anketnim istraživanjem pokazuju da su obiteljska poljoprivredna gospodarstva prema izvoru prihoda pretežito pluriaktivna (75,32%). Veći dio radno aktivnog stanovništva zaposleno je izvan gospodarstva (70,58% od ukupno radno aktivnih članova),

dok je poljoprivreda osnovni izvor dohotka za samo 15,56% gospodarstava. Budući da je problem zaposlenosti članova poljoprivrednih kućanstava u Istarskoj županiji kompleksan, a za mladež na obiteljskim gospodarstvima zaposlenje izvan gospodarstva temeljni poticaj deagrarizaciji, potrebno je selektivnim poticajnim mjerama (krediti, razvoj tržišta, dodatne djelatnosti agroturizma, obrta i sl.) povećati dohodak iz poljoprivrede, te osigurati poželjan ekonomski i socijalni okvir življenja na obiteljskim gospodarstvima.

LITERATURA

Milović, A., Oplanić, M., Poropat, A.: Statistika ruralnog prostora, Znanstveni skup hrvatskih agronoma, Opatija, 1998.

Legović, M.: Uzroci zaostajanja poljoprivredne proizvodnje Istre i mogućnosti razvoja 1880-1975., Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, 1997.

Milović, A., Oplanić, M.: "Productional Resources of Familiar Agricultural Holdings", 16. savjetovanje organizatora rada, Zbornik radova, Portorož, 1997.

Šehanović, J., Anita Silvana Ilak-Peršurić: "Proizvodni čimbenici seljačkog obiteljskog gospodarstva u Istarskoj županiji", Organizacija, br.5/2000., Založba Moderna organizacija, Kranj, str. 354-359

Štancl B.: "Zaposlenost i ekonomika seljačkih gospodarstava", Agronomski glasnik, Zagreb, 1966.

Žutinić, Đurđica: "Profesionalna orijentacija učenika i studenata poljoprivrednih škola i fakulteta prema obiteljskoj poljoprivredi u Hrvatskoj", Doktorska disertacija, Zagreb, 1996.

Žutinić Đurđica, Anita Silvana Ilak-Peršurić, J. Šehanović: "Population migration and implication on rural areas – case study of the Istra county", Zbornik radova Instituta za poljoprivredu i turizam, Poreč, 3. godina, 2000., Poreč)

Razvoj Županije istarske od 1996. do 2010. godine, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula, 1996.

Socio-Demographic Characteristics of Family Farms in Istrian County

SUMMARY

The population structure on family farms has radically changed, and especially revealed from the 40's of the 20th century till nowadays. Many social-economical impacts, low levels of agricultural income and productivity on family farms led to progressive off-farm employment, which occurred through diminished total and work-active agricultural population and migrations from rural areas to coastal cities.

Data collected by poll-questionnaire revealed that in Istra County the majority of agricultural population on family farms was pluriactive (75,32%), employed off-farm (70,58% of total work-active population) so agriculture was the main income base for only 15,56% family farms.

Inasmuch the complexity off employment was in the County and off-farm employment for the youth a basic stimulation path for deagrarisation, agricultural income should be enlarged (bank loanes, agricultural market, new on-farm activities agrotourism, crafts etc) and assure a desired economical and social frame for living and working on family farms.